

OP ZOEK NAAR SCHATTEN UIT DE SCHOOT DER MERRIEDOBBE

door L.B. BOS

De Merriedobbe is een oude, uitgeveende plas ten westen van het dorp Tietjerk. Op een atlaskaart van de tegenwoordige tijd zoekt men ze vergeefs. Raadpleegt men een kaart van Scotanus en Sterringa van plm. 1700 dan kan men zich een voorstelling vormen hoe dit gebied er vroeger moet hebben uitgezien: een uitgestrekt veenlandschap, met tal van poelen en plassen, zoals Kleine Wielen, Sanding, Dooytse Wiel, Merriedobbe, De Luynen en Keetlersmeer, afgewisseld met enkele percelen wei- en hooiland. Ze zijn alle in de loop van vroegere eeuwen door uitvening ontstaan en waren een geliefkoosde verblijfplaats van talrijke eenden, zoals uit het groot aantal eendenkooien, op de kaart aangeduid, overduidelijk blijkt.

Dit gebied was een ideaal jachtgebied voor de grote heren uit Leeuwarden en Bergum, die er hun buitens hadden. We noemen de volgende: Vijversburg, Toutenburg, Hanenburg, Boekma State en Woelwijk. Als gevolg van latere inpolderingen groeiden vele plassen dicht, het jachtgebied kromp meer en meer in en de houders van de eendenkooien zagen zich van een belangrijke bron van inkomsten beroofd. Ze waren genoodzaakt elders een bestaan te zoeken. Hun boerderijen werden afgebroken en ook de buitens, met uitzondering van Vijversburg, aan de rijksweg naar Leeuwarden, verdwenen de een na de ander. Een nieuwe woonwijk en een bungalowpark te Tietjerk herinneren aan de voormalige buitens Hanenburg en Woelwijk.

Sinds die tijd zijn vele jaren verlopen. Het dichtgroeien van sloten en plassen ging gestadig verder en met uitzondering van wat wei- en hooiland vormde het geheel een onrendabel gebied. Maar dat zal zo niet blijven; het veenlandschap ten westen van Tietjerk wordt thans ontgonnen, als liggende in het ruilverkavelingsgebied Kleine Geest. Het veen wordt vermengd met een 10 à 12 cm dikke laag zand, dat tot een diepte van 8 à 10 meter door een zandzuiger uit de Merriedobbe wordt verkregen. Door buisleidingen wordt het gevoerd naar plaatsen, waar men het nodig heeft voor het dichten van sloten en het aanleggen van opslagplaatsen, vanwaar het later over de percelen kan worden verdeeld.

En als het zover is, dan is de tijd gekomen voor de stenenliefhebbers, want behalve zand en leem zijn ook miljoenen zwerfstenen te voorschijn gekomen, souvenirs van de Riss-ijstijd.

De Merriedobbe heeft (thans) de vorm van een rechthoek, met afmetingen van plm. 200 bij 100 meter. De zwerfstenen komen dus uit een klein gebied, zodat bij het uitgraven der spuitgaten een vrij nauwkeurig beeld kan worden verkregen van het zwerfstenengezelschap.

Finse gesteenten schijnen geheel te ontbreken, terwijl Ålandgesteenten slechts sporadisch voorkomen, evenals vele bekende gidsgesteenten uit midden- en zuidoost Zweden. Daarentegen zijn Schonense bazalt en Kinnediabaas goed vertegenwoordigd, evenals Discinella Holstüzandsteen. Van rhombenporfier, laurvikiet, peridotiet en glimmersyeniet van Hedrum wisten we enkele stukken te bemachtigen. Een uiterst zeldzame vondst was die van eklogiet, een onduidelijk gelaagd en zeer hard gesteente, bestaande uit grasgroene augiet (= omphaciet) en granaten. Jaren geleden vond schrijver het ook in het Zeijerveld.

De keileem is bijzonder rijk aan pyriet. Vele kalkstenen zijn gedeeltelijk verpyritiseerd. Zelfs vonden we een vuursteen met

"bolhoed" van grote pyrietkristallen. Enkele stukken hout zijn geheel in pyriet omgezet, met behoud van de structuur.

Naar onze ervaring is de ondergrond van Friesland op vele plaatsen rijk aan pyriet. Grote stukken wisten we ook te verzamelen uit baggergrond van het Bergumermeer, waaronder een stuk van 1750 gram.

Opvallend is ook de rijkdom aan "kleistenen", soms met prachtige krimpscheuren, en aan vezelige calciet (Onder-Eoceen). Verder bevat de bodem van de Merriedobbe een groot aantal kalkstenen waarvan hieronder een beknopt overzicht volgt.

1. Een groot stuk rode orthocerenkalk, dat bij het halveren de pygidiums bevatte van twee grote trilobieten, met afmetingen van 6 cm voor de totale breedte en een 4 cm lang asgedeelte (waarschijnlijk *Megalaspis centaurus*).
2. Boven-Silurische Beyrichiënkalk met een goed bewaard pygidium lengte en breedte plm. 7 mm.
3. Een zwarte kalksteen. Op een breukvlak vallen het eerst op de zeer talrijke fijne pyrietpartikelletjes. Onder de 12x loupe ontdekken we talrijke trilobietenresten van 1 à 2 mm.
4. Een zwarte kalksteen met talrijke, kleine plantfossielen. De meeste zijn geveerde blaauwjes van 1 mm breedte. Verder komen enkele afdrukken voor, die plm. 3 mm breed zijn en die doen denken aan een aar van een der Calamariales, met links en rechts de sporezakjes.
5. Boven-Silurische Beyr-kalk met o.a. *Ptilodictya lanceolata* en *Tentaculites ornatus*.
6. Twee stukken bryozoënkalksteen.
7. Een kalksteen met de koolzwarte resten van de graptoliet *Mognograptus*.
8. Meerdere stukken Ignaberga gruiskalk, met kwartskorrelletjes.
9. Glaukonietkalkstenen met veel pyriet.
10. Talrijke stukken van de belemniet *Bel. mucronata*.
11. Twee stukken leverbruine vuursteen met groenige korst, zonder fossielen.
12. Twee stukken Boven-Silurische oerkalk; ze bestaan bijna geheel uit zwart- en geelgroene serpentijnkorrels.
13. Meerdere stukken Onder-Sil. *Platyurus* kalk, met de kenmerkende mm - grote kleijzerlensjes, doch zonder de resten van de trilobiet *Asaphus platyurus*.
14. Enkele stukken Balticakalk, met talrijke resten van *Zaphrentis conulus*.
15. Beyrichiënkalk met *Orthoceras gracilis* en *Murchisonia obsoleta*.
16. Een rolsteen van schrijfkrijt (geen verweerde vuursteen!).
17. Eén stuk Palaeoceen van Kjerterminde, met glaukoniet en talrijke sponsnaalden.

Bergum, 25 oktober 1961.